

Bölüm 6

DULKADİR BEYLİĞİ DÖNEMİNDE SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT'A DAİR BİR ARAŞTIRMA

Mehibe ŞAHBAZ¹

Giriş

Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesi uzun bir tarihi süreç içerisinde olmuştur. Önceleri Bizans İmparatorluğunun kontrolünde gerçekleştirilen bu iskânlar, daha sonraları Abbasilerle birlikte Türk komutanlarının avazım denilen uç bölgelerde görevlendirilmeleri şeklinde devam etmiştir (Cahen, 1988:21). Tuğrul ve Çağrı beylerin keşif amaçlı yapmış oldukları akınlarla keşfedilen Anadolu Türkmenlerin sığınacağı yer olmuştur. Türkmenlerin yoğun bir şekilde göç ettirildiği Anadolu topraklarında Malazgirt Zaferi sonrasında Türk devletleri kurulmaya başlamıştır (Turan, 1998:422). Orta ve Doğu Anadolu'da kurulan devletlerin Türkmen kitlelerini himaye etmesi, bölgedeki Türkmen yoğunluğunun artmasında etkili olmuştur. Bu şekilde gerçekleşen Türkmen yerleşmeleri, Türkiye Selçukularının kurulmasına ve Türkmen beylerinin uçlara gerçekleştirdikleri akınlarla kısmen de olsa batıya doğru yönelmelerine neden olmuştur (Kafalı, 1997:21). Köseadağ Savaşı'ndan kısa bir süre önce Türkiye Selçuklu Devleti; Büyük Selçuklu İmparatorluğu esasına göre kurulmuş, teşkilât ve müesseseler bakımından tekâmül etmiş, siyasî, askerî, sosyal ve ekonomik açıdan bölgenin en güçlü devletleri arasında yer almıştır (Uzunçarşılı, 1998:26). Türkiye Selçukularının en büyük sultanı olan Alâeddin Keykubâd, (1220-1237) dönemine geldiğinde ise Türkiye Selçuklu Devleti, dışarıda prestijli, içeride her açıdan mamur ve müreffeh bir görünüm arz ediyordu (Köymen,1989:65). Alâeddin Keykubâd, Selçuklu tahtına geçtikten sonra ilk iş olarak Orta Asya'da kopan Moğol tehlikesine karşı bir takım emniyet tedbirleri aldı. Bunun yanı sıra Anadolu'ya akan göç dalgası karşısında sistemli bir iskân politikası takip etti (Turan,1971:86). I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve ağabeyi I.İzzeddin Keykavus'un politikalarını devam ettirerek ticarî amaçlı bir takım feihlerde bulundu (İbni Bibi, 1996:623). Ancak Alâeddin Keykubâd'ın 1237 yılında ölmesi üzerine durum tamamen değişti. İç ve dış problemler arka arkaya gelip bir felaketin başlangıcını oluşturdu. Kısa bir süre öncesine kadar her açıdan zirvede olan devletin siyasî ve sosyal düzeni temelden sarsılmaya başladı (Güngör, 2011:110). XIII. yüzyılın ilk yarısında Anadolu büyük bir kargaşaya tanık olmaktaydı (Ahmed bin Mahmud, 1977:150). Moğol istilası önünden kaçan Türkmen kitleleri Anadolu'nun doğu ve batısına yerleşmişlerdi (Merçil, 1991:45).Türkiye Selçuklu devlet idaresi bu kitleleri iskân etmekte yetersiz kalmaktaydı.Türkmen kitlelerinin ülkenin doğu ve güneyinde hareketlilik gös-

¹Dr. Öğr. Gör., Çukurova Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, mehhibesavas@gmail.com

Sonuç

Türkiye Selçuklu Devletinin çöküşü sonrası birçok beylik gibi Dulkadiroğullarının da dâhil olduğu Türkmen dünyası, her ne kadar idari bakımdan birbirlerinden ayrı oldukları bir siyasi yapı gösteriyorsa da öz itibari ile aynı kültür ve dini düşünceye dayalı birbirlerinden farkı bulunmayan örf ve geleneğe sahip büyük ve geniş bir cemiyet durumunda bulunuyordu. XIII. yüzyılın başlarında kurulan Elbistan ve Maraş çevresinde Dulkadiroğulları beyliği gerek kendine has üslubuyla meydana getirdikleri gerekse sahip olduğu değerler ve siyasi faaliyetleri ile Anadolu'nun Türkleşmesine ve İslamlaşmasında büyük katkılar sağlamışlardır. Dulkadiroğulları Beyliği, döneminde kurulan beyliklerden en uzun ömürlü olanıdır. Uzun ömürlü bir beylik kurulmasının ve yaşatılmasının en önemli sebepleri arasında hem komşularıyla hem de daha güçlenen Osmanlılarla olabildiğince iyi münasebetler tesis etmesi ve birtakım hatalar yapılmış olsa da kararlı bir siyasi görüşe sahip olması gösterilebilir. Dulkadiroğulları, hâkim oldukları bölgeleri imar açısından Türk ve İslam gelenekleri dâhilinde şekillendirerek yine Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunmuşlardır. Dulkadiroğulları döneminde büyük hattatlar yetişmiş, kuyumculuk, keçecilik, özel giyim modelleri, ayakkabıcılık, dokumacılık, bakırcılık, nakış-dikiş, sınırsız, ağaç oymacılığı gibi el sanatlarında oldukça önemli eserler ortaya konulmuştur. Özellikle dikiş-nakış ile sınırsız işlerinde mahallî özelliği olan eserler dikkati çekmektedir. Sağlıkla da ilgilenilmiş, bilhassa Cüzzam hastalığının yaygın olduğu bu dönemde Kayseride bir Cüzzam hastanesi bulunan zaviyeye büyük bir vakıf yapıldığı gibi Kahramanmaraşta halen "Uyuz Pınarı" diye bilinen ve halkın faydalandığı pınara'da vakıflar verilmiştir. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzun yıllar neticesinde yapılan göçler ile Anadolu'ya gelen başta Elbistan ve Maraş çevresine yerleşen Türkmenler, beraberlerinde başta dilleri olmak üzere bütün gelenek ve göreneklerini, törelerini, edebi değerlerini, destanlarını, atasözlerini, çadırlarını, uzun yola dayanıklı ve süratli atlarını, büyük ve küçükbaş hayvan sürülerini, kağınlarını, tarım ve hayvancılık tecrübelerini, bitki, sebze ve meyve tohumlarını silahlarını, kıyafetlerini getirmişlerdir. Ayrıca tarikat ve tasavvuf anlayışlarını da getirerek Anadolu'nun Türkleşmesine büyük katkı sağlamışlardır. Kısaca konar-göçer ve yerleşik hayatlarına ait maddi-manevi kültür miraslarının hepsini getirmişlerdir. Yukarıda adlarını saydığımız yerleşim birimlerini kurmuşlar ve bölgenin Türkmenleşmesine ve İslamlaşmasına büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Tüm bunlar ile birlikte buralara gelen insanlar beraberlerinde göçebe ve yerleşik hayatlarına ait maddi ve manevi kültür miraslarını da getirmişlerdir. Anadolu'nun en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapan Maraş'ta, bölgeye Dulkadiroğullarının yerleşmesinden sonra, bölgenin kültür yapısında önemli değişimler meydana gelmiştir. İnanç, giyim, el sanatları ve mimari gibi birtakım kültürel özellikler, Maraş'ı kültürel açıdan çok zenginleştirmiştir.

Kaynakça

- Ahmedbin Mahmud,(1977),Selçuk-NameII.(Haz. Erdoğan Merçil), İstanbul.
Ahmet, R. (1989) , Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200), İstanbul: Enderun Kitapevi.
Akben,M. (2011), Dulkadirli Döneminde Maraş'taki Sosyal Vakıfların Halk Sağlığına Etkisi, Uluslararası Dulkadiroğlu Beyliği Sempozyumu,Kahramanmaraş.

Sosyal Bilimler Tarih ve Sanat

- Aksarayi, K.M.,(2006), Müsamereü'l-ahbar,(Çev.Mürsel Öztürk), Ankara: TTK Yayınları.
- Anonim, (1952), Selçukname, (Ter. Feridun Nafiz Uzluk), Ankara.
- Arifi Paşa, (1914), "Elbistan ve Maraş'ta Zülkadıroğulları Hükümeti", T.O.E.M. V-VII. İstanbul 1330, 35. Nüşhadan mabad, ss. 357-358.
- Arifi Paşa, (2011), Elbistan ve Maraş'ta Dulkadiroğulları Hükümeti, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş.
- Aşıkpaşazade, (1992), Âşık Paşa oğlu Tarihi, (Yay. N. Atsız), . İstanbul: MEB Yayınları.
- Aslanapa, O. (1990), Türk Sanatı, I-II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Atalay, B. (1973), Maraş Tarihi ve Coğrafyası, İstanbul: Dizer konca Matbaası.
- Atalay, B. (2008) Maraş Tarihi ve Coğrafyası, Kahramanmaraş: Ukde Yayınları,
- Baş, Tekin, Y, R. (2007), Maraş Vakıfları (Dulkadirli ve Osmanlı Dönemi), Konya-Ereğli: Oğuz Dulkadirli Bektik Kültürünü Yaşatma Derneği.
- Baykara, T. (2004), Türkiye Selçuklularının Sosyal ve Ekonomik Tarihi, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Cahen,C. (1988), Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI Yüzyılın İkinci Yarı), (Çev.YaşarYücel-Bahaeddin Yediylıdız), Ankara.
- Cladue,C. (1994), Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, (Çev. Yıldız Moran), E Yayınları: İstanbul.
- Divitcioglu, S. (1994), Oğuzdan Selçukluya, İstanbul.
- Diyarbakirli, Nejat (1972). Hun Sanatı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Göl, E. (2006), Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) Maraş'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişimi, Yüksek Lisans Projesi, Kahramanmaraş, Eylül 2006.
- Gölpınarlı,A. (1997), Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, İstanbul: İnkılâp Kitabevi,
- Gündüz,T.(2010).Anadolu'daTürkmenAşiretleri, İstanbul.
- Güngör,E.(2011),TarihteTürkler,İstanbul:Ötügen Yayıncılık.
- Heyd, H. (1983), Eski Osmanlı Ceza Hukukunda Kanun VeŞeriat, (Ter.Sebahattin Eroğlu)Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hoca Sadettin Efendi, (1992), Tacü't-Tevarih, C. II, (Haz. İ. Parmaksızoglu), Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları.
- <http://simsirma.com/simsirma tarih.html>.
- İbn Bibi, (1996), El Evamirü'l-Ala'iyefi'l-Umuri'l-Ala'iy (Selçuk Name)I, (Haz. Mürsel Öztürk), Ankara.
- Kafalı, M. (1997), "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi / Türkiye; Genel Türk Tarihi, Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1977). Ortak Dersler Türk Tarihi I Kültür ve Medeniyet, Ankara: Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu.
- Kayhan, H.(2010), "Beylikler Devrinde Tıp Bilimi ve Hekimler", Medical Science İn Anatolia During The Age Of Principalties, History Studies Volume 2/3.
- Kemal Paşa-zâde, (1996), Tevârih-i Âl-i Osman X. Defter, (Haz. Şefaettin Severcan), Ankara6.
- Kırzioğlu,N.G, (1991), "Kahramanmaraş Geleneksel Kadın Giysileri", Kültür ve Sanat, Türkiye İş Bankası, S.10,s.6.
- Köymen, M. A.(1989), Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi-Kuruluş Devri I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. .
- Maraşlı oymacıardan Sır Köyünden 1346 doğumlu Karpuzoğlu Hakkı Efendi ile yapılan söyleşi.
- Merçil, Erdoğan.(1991),"Anadolu Beylikleri",DİA, TDV Yayınları,İstanbul,C.III,s.138.
- Merçil,Erdoğan.(1993), MüslümanTürk Devletleri Tarihi, Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Narlıoğlu, A. (2014), "Kahramanmaraş'ta Tarım ve Yaşam", Sayı-1, ss. 84-85.
- Neşri M. (1995), Kitâb-i Cihannümâ- Neşri Tarihi, (Yay. F. Reşit Unat-M. Altay Köymen), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ocak A. Y. (1991), "Baba İlyas";TDVA.,İstanbul.
- Ocak, A. Y. (1996), Babailer İsyanı Aleviliğın Tarihsel Altyapısı, İstanbul.
- Ostrogorsky,G.(1999), Bizans Devleti Tarihi, Ankara:TTK Basımevi.
- Özalp, Y(1989), "Uyuz Pınarı" Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş Dergisi V, Ankara: ss. 23-26.
- Özalp, Y.(1988), "Kafiyeli Sözler", Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş, 68. Yıl, Özel Sayı. 5, Ankara , ss. 67-68.
- Özkarıcı, M. (2007), Türk Kültür Varlıkları Envanteri Kahramanmaraş, 46, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları XXVII-S. 11.
- Öztuna,Y.(1964), Başlangıçtan Zamanımıza kadar Türkiye Tarihi, C. II, Konya: Hayat Kitapları.

Sosyal Bilimler Tarih ve Sanat

- Özturan,A.H.,Alparslan,Y.“Eski Maraş'ta Örfler,Adetler ve İctimai Hayat” Ukde Kitaplığı:84,Maraş Kültürü Edebiyat Serisi:18, Kahramanmaraş: Öncü Basımevi.
- Palalı, M. Z.(1993), “Cüzzam”Mad. T D V., İA. , VIII, İstanbul. ss. 150-154.
- Polat, C. (2012),16.Yüzyılın Başından 18.Yüzyılın Ortalarına Kadar Maraş'ta El Sanatlarının Gelişmesine Etki Eden Faktörler, Uluslar arası Osmanlı Döneminde Maraş Sempozyumu.
- Ramsay, W. M. (1939), Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, (Çev. Mihri Pektaş), İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Ramsay, W. M. (1939), Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası,(Çev. Mihri Pektaş),İstanbul:Millî Eğitim Basımevi.
- Sakin, O. (2010), 16. Yy. Osmanlı Arşiv Kayıtlarına Göre Anadolu'da Anadoluda Türkmenler ve Yörükler, Boylar-Kabileler-Cemaatler, İstanbul: Ekim Yayınları.
- Savaş, M. (1997) Dulkadirîliler, Kahramanmaraş: Yiğitoğlu Ofset Matbaacılık
- Serin, M. (1992), Hattat Şeyh Hamdullah-Hayati, Talebeleri, Eserleri, İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.
- Sümer, F. (1973), Bozok Tarihine Dair Araştırmalar I ,D. T. C. F., Cumhuriyetin 50. Yılına Anma Kitabı, Ankara.
- Sümer, F. (1962) “ Ağaç-Eriler”, Belleten, C. 26, Ankara: Türk Tarih Kurumu, ss. 522-528.
- Sümer, F. (1972), Oğuzlar (Türkmenler): Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları, Ankara: Ankara Basımevi.
- Sümer, F. (1987), “Dulkadir Elini Meydana Getiren Oymaklar, “ Kahramanmaraş 1. Kurtuluş Sempozyumu (10-11 Şubat 1986), ss. 43- 48.
- Tekindağ, Ş. (1967), Anadolu'da Türk Tarihi ve Kültürü, Trabzon: KTÜ İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Tuhfei Hattatin, (Neşr. Mahmut Kemal İnal) ,İstanbul:Türk Tarih Encümen Yay.Devlet Matbaası
- Turan, O. (1971), Selçuklular ve İslâmiyet, İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu.
- Turan, O.(1998), Selçuklular Zamanında Türkiye-Siyasi Tarih- Alp Arslandan Osman Gaziye (1071-1328),İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ünlü, M.(2006), “İşleme Sanatı”, Kahramanmaraş Önem Aktüel Dergisi, Kahramanmaraş, S.2, ss. 13-14.
- Ünver, A. S (1972), Anadolu Selçuklularında Sağlık Hizmetleri, Malazgirt Armağanı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1972.
- Uzunçarşılı, İ. H.(1988), İlmiye Teşkilatı, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Weyd, H. (1975), Yakınoğu Ticaret Tarihi, (Çev. E.Ziya Karal, Ankara.
- Yakar, E.B. (2011), Maraş İşi Sim Sırma ve Bindallık, Kahramanmaraş Ofset, 2011.
- Yinanç, R. (1989), Dulkadir Beyliği, Ankara: TTK Yayınları.
- Yücel, Y. (1991), Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Zuhuri Danışman, (1964), Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, C.II, İstanbul.